

UDK 368.029
005.334:368
10.5937/TokOsig2504633C

Prof. dr Vladimir Čolović¹

UTICAJ REOSIGURAVAČA NA ODLUKE OSIGURAVAČA NAKON NASTUPANJA OSIGURANOG SLUČAJA

PREGLEDNI NAUČNI RAD

Apstrakt

Funkcija ugovora o reosiguranju je pokriće viška rizika, to jest šteta koje prelaze samoprdržaj osiguravača. Reosiguravač, nakon nastanka osiguranog slučaja, isplaćuje sumu definisanu ugovorom o reosiguranju. No postavlja se pitanje da li reosiguravač može uticati na rešavanje zahteva za naknadu postavljenog od strane osiguranika, bilo tako što će direktno kontrolisati i uticati na navedeno, bilo tako što će imati pravo da bude obaveštavan o toku rešavanja zahteva. Ugovorom o reosiguranju mogu biti predviđene klauzule koje definišu navedena prava reosiguravača. Jedna klauzula se odnosi na saradnju (*Claims Cooperation Clause*), a druga na kontrolu (*Claims Control Clause*). Klauzula o kontroli daje šira ovlašćenja reosiguravaču. Praksa pokazuje da se definišu i druge slične klauzule koje određuju prava reosiguravača. U radu se posvećuje pažnja kako karakteristikama navedenih klauzula, tako i Principima ugovornog prava reosiguranja koji posebno definišu odnos reosiguravača i osiguravača (reosiguranika) nakon nastupanja osiguranog slučaja.

Ključne reči: reosiguranje, reosiguravač, reosiguranik, rizik, samoprdržaj, osigurani slučaj, klauzula o saradnji, klauzula o kontroli.

¹ Redovni profesor, naučni savetnik; Pravni fakultet Univerziteta Union Beograd. E-mail: vladimir.colovic@pravnofakultet.edu.rs. ORCID 0000-0002-2016-1085.

Rad primljen: 8. 9. 2025.

Rad prihvaćen: 16. 10. 2025.

I Uvodna razmatranja

Kad osiguravajuće društvo (osiguravač) preuzima u pokriće velike rizike, tada, u mnogim slučajevima, to zahteva i zaključenje ugovora o reosiguranju. To su situacije kada osiguravač proceni da eventualna šteta, tačnije nastanak osiguranog slučaja, može dovesti do opasnosti za njegovu finansijsku stabilnost. Zaključenje ugovora o reosiguranju stvara poseban ugovorni odnos između osiguravača, kao reosiguranika, i reosiguravača, uz postojeći odnos osiguranja između osiguravača i osiguranika, to jest uz postojanje osnovnog ugovora o osiguranju. Osnovna svrha zaključenja ugovora o osiguranju jeste osiguravajuće pokriće rizika koji pretili osiguraniku, a cilj sklapanja ugovora o reosiguranju je efikasna zaštita osiguravača od strane reosiguravača, nakon nastupanja osiguranog slučaja. Zato i za reosiguranje kažemo da se radi o osiguranju osiguravača, iako taj institut moramo šire posmatrati. Ugovor o osiguranju i ugovor o reosiguranju su nezavisni, oni su samostalni ugovori. Osiguravač ima obaveze u okviru ugovora o osiguranju, a reosiguravač u okviru ugovora o reosiguranju. Ukoliko nastane osigurani slučaj, osiguravač, na osnovu zaključenog ugovora o osiguranju, isplaćuje sumu osiguranja, a nakon toga, na osnovu ugovora o reosiguranju, osiguravač, kao reosiguranik, zahteva isplatu iznosa od reosiguravača. Ipak, u praksi je drugačije. U mnogim ugovorima o reosiguranju nalazimo odredbe koje omogućavaju reosiguravaču da utiče na rešavanje isplate iznosa sume osiguranja po nastalom osiguranom slučaju još u fazi rešavanja ovog pitanja od strane osiguravača. Naime, po tim odredbama, osiguravač mora da obavesti reosiguravača o osiguranom slučaju i ne sme da zauzme konačni stav o isplati pre usaglašavanja s reosiguravačem. To može dovesti do kašnjenja isplate osiguravača i nepoštovanja rokova sa kojima se saglasio, pa se postavlja pitanje suprotstavljenosti takvog postupanja osnovnim pravilima ugovornog prava osiguranja.² Ali, kako smo rekli, da bi ta obaveza osiguravača kao reosiguranika postojala i da bi reosiguravač bio uključen u rešavanje pitanja po zahtevima za naknadu postavljenih od strane osiguranika, potrebno je ugovoriti određene klauzule, koje daju mogućnost reosiguravaču da se manje ili više meša u rešavanje osiguranog slučaja. O kakvoj vrsti uticaja reosiguravača na rešavanje osiguranog slučaja se radi, zavisi od vrste klauzule koja je ugovorena. Najčešće se ugovaraju dve klauzule koje navedeno omogućuju. Prva je *Claims cooperation clause* (klauzula o saradnji), koja se najčešće ugovara kod fakultativnih ugovora o reosiguranju. Ta klauzula obavezuje osiguravača da u rešavanje osiguranog slučaja uključi reosiguravača u onom delu koji prelazi samoprdržaj osiguravača, s tim što se ostavlja sloboda osiguravaču da upravo u tom delu koji predstavlja samoprdržaj samostalno odlučuje o isplati sume

² Marijan Čurković, *Claims cooperation clause: Utjecaj reosiguratelja na odnos „osiguratelj–osiguranik“ kod rešavanja osiguranog slučaja*, <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?23319>, 19. 7. 2025.

osiguranja. Druga klauzula je *Claims control clause* (klauzula o kontroli). Ta klauzula je otežavajuća za osiguravača, jer mu zabranjuje zauzimanje stava o isplati sume osiguranja bez prethodne saglasnosti reosiguravača. Osim toga, ona je suprotna odredbama ugovornog prava osiguranja, koje, inače, propisuje rokove u kojima osiguravač mora da isplati sumu osiguranja osiguraniku ili ga obavesti da zahtev za isplatu nije osnovan.³

II Reosiguranje kao zaštita ugovora o osiguranju

1. O reosiguranju uopšte

I fizička i pravna lica sve su više izložena brojnim rizicima i pritiscima, što utiče na njihove zahteve kao osiguranika prema osiguravačima, a preko osiguravača i prema reosiguravačima. Ti zahtevi se odnose na bolje usluge osiguravača i reosiguravača, koje se tiču i raznovrsnosti ponude osiguranja, kao i višeg standarda osiguravajućeg pokrića. To znači da sektor osiguranja mora biti spreman da odgovori na nove izazove, ali i na procenu sopstvenih očekivanja u obavljanju svoje delatnosti. Osiguravači stalno moraju da vrše procenu sopstvenih poslovnih strategija.⁴ Na tržištu osiguranja beležimo da, još uvek, postoji određena inercija, iako su sve veći pritisci izazvani konkurencijom novih osiguravača i reosiguravača, kao i pojačanih zahteva osiguranika. Tržište osiguranja ne može dopustiti sporost u neminovnim promenama u poslovanju.⁵

Osiguravač je dužan da reosigura obaveze iz ugovora o osiguranju iznad svog samopridržaja. Samopridržaj predstavlja iznos ugovorom preuzetih rizika koji osiguravač uvek zadržava u sopstvenom pokriću i koji može pokriti sopstvenim sredstvima. Osiguravač mora uvek da zadrži deo rizika u samopridržaju.⁶

Reosiguranje funkcioniše na jednostavan način. Reosiguranik plaća premiju reosiguravaču, a zauzvrat reosiguravač pokriva deo obaveza reosiguranika kao osiguravača prema osiguraniku. Reosiguranik i reosiguravač slobodno utvrđuju sadržinu ugovora kod kojeg nema potrebe definisati odredbe kojima se posebno štite interesi jedne ugovorne strane, kao što je to slučaj kod ugovora o osiguranju, gde se prvenstveno štite interesi osiguranika kao fizičkog lica.⁷

³ *Ibidem*.

⁴ Robert Stude, „Promjena izgleda rizika u osiguranju/reosiguranju“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 58, br. 1-2/2008, 678.

⁵ *Ibid.*, 679.

⁶ Vladimir Čolović, *Osiguravajuća društva – zakonodavstvo Srbije, pravo EU, uporedno pravo*, Institut za uporedno pravo, Beograd 2010, 21.

⁷ Jasna Pak, *Pravo osiguranja*, Beograd 2011, 41.

Razlikujemo dva glavna oblika reosiguranja. Prvi, fakultativno reosiguranje, kod kojeg reosiguravač pojedinačno odlučuje o svakoj polisi osiguranja u okviru koje treba da pruži pokriće. Taj oblik je manje fleksibilan, ali omogućava veću zaštitu reosiguravača. Drugi je ugovorno reosiguranje, gde se postiže sporazum u okviru kojeg reosiguravač prihvata pokriće određene vrste rizika. Kod tog oblika reosiguravač prihvata sve polise unutar navedenih kategorija rizika. Ugovorno reosiguranje je manje fleksibilno, ali je efikasnije sa stanovišta funkcionisanja osiguranja uopšte.⁸

Osiguravači u mnogo slučajeva moraju da preuzmu osiguranje pojedinačnih rizika koji po veličini prelaze njihov kapacitet, kao i rizike kod kojih postoji mogućnost nastanka masovnih šteta, kumulacije šteta i katastrofalnih šteta, kada jedan osiguravač ne može da ispuni svoje obaveze prema osiguranicima. No zaključenjem ugovora o reosiguranju, osiguravači povećavaju svoje kapacitete, čime štite i svoj bonitet i interese osiguranika. Neki veliki rizici prevazilaze samopridržaj osiguravača, pa je u tom slučaju potrebno dodatno obezbeđenje. S druge strane, reosiguranje omogućava da osiguravači homogenizuju svoj portfelj, što dovodi do smanjenja iznenađenja koja nastaju usled značajnih odstupanja između nastalih šteta i naplaćenih premija.⁹

Osim toga, sam institut reosiguranja označava indirektan prenos dela obaveze iz ugovora o osiguranju bez učešća osiguranika. Osiguranje je vertikalna podela rizika, koji se u odnosu osiguravača i osiguranika ne menja, a može se ali i ne mora zaustaviti kod jednog reosiguravača. Iz navedenog proizlazi da je reosiguranje indirektna ili sekundarna raspodela iz osiguranja, to jest osiguranje samog osiguravača za deo obaveze koji ne može samostalno pokriti.¹⁰

Isto tako, reosiguranje nije samo pravni već i ekonomski institut, a sa ekonomskog stanovišta, najvažnija karakteristika reosiguranja je prostorna disperzija rizika kojom se otklanjaju ili ublažuju ogromna opterećanja fondova osiguranja.¹¹ Opšte pravilo je da pravnoekonomski odnos između reosiguravača i osiguravača nije ni u kakvoj vezi sa odnosom između osiguravača i osiguranika, iako je deo rizika iz ugovora o osiguranju ustupljen u pokriće od strane reosiguravača.¹²

Reosiguranje velikog broja osiguravača omogućava reosiguravačima da diverzifikuje rizik na način na koji nijedan osiguravač ne može. To se, naime, postiže tako što se osiguravačima dozvoljava da osiguraju veći broj velikih rizika, s tim što se

⁸ Reinsurance Uncovered: Spreading Risk and Safeguarding Solvency, <https://accelerant.ai/resources/reinsurance-uncovered-spreading-risk-and-safeguarding-solvency/>, 15. 7. 2025.

⁹ Matea Spajić, „Modeli rizika u neživotnom osiguranju i reosiguranju“, *Hrvatski časopis za osiguranje*, br. 2/2019, 172.

¹⁰ Ratko Zelenika, „Relevantna obilježja reosiguranja“, *Naše more, znanstveni časopis za more i pomorstvo*, vol. 43 br. 3-4/96, Dubrovnik 1996, 119.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibid.*, 125.

mora voditi računa o geografskoj raspodeli rizika, kad je to moguće, kao i o smanjenju efektivne veličine izloženosti rizicima. Isto tako, reosiguranje doprinosi izmenama u strukturi portfelja osiguranja.¹³

2. Reosiguranje u zakonodavstvu Republike Srbije

Zakon o obligacionim odnosima Republike Srbije (dalje: ZOO)¹⁴ institut reosiguranja nije regulisao. S druge strane, u Zakonu o osiguranju Republike Srbije (dalje: ZOS),¹⁵ definiše se da se osigurani višak rizika iznad samopridržaja osiguravača prenosi u reosiguranje, to jest da osiguravač reosigurava onaj deo koji sam ne bi mogao da pokrije ako se desi osigurani slučaj. ZOS propisuje i izuzetak koji se odnosi na mogućnost reosiguranja celog iznosa rizika ako se radi o osiguranju imovine od katastrofalnih rizika, dakle od elementarnih nepogoda, kao i ako se radi o osiguranju finansijskih gubitaka zbog lošeg vremena. ZOS se ne bavi odnosom osiguranika i osiguravača i direktnim osiguranjem. Isto tako, ZOS ne govori ni o odnosu osiguranika i reosiguravača, tj. o slučajevima kada se osiguranik može direktno obratiti reosiguravaču za naknadu, to jest isplatu sume osiguranja.¹⁶ Naravno, zadatak ZOS kao „statusnog“ zakona nije da reguliše reosiguranje kao ugovorni odnos između reosiguravača i reosiguranika. Nažalost, u Republici Srbiji nije donesen zakonski akt koji bi regulisao ugovorno pravo osiguranja, pa samim tim i reosiguranja.

III Odnos reosiguravača i osiguravača, kao reosiguranika

Naročito moramo razlikovati odnos osiguravača i reosiguravača od odnosa osiguravača i osiguranika. No iako ne postoji pravna veza između osiguranika iz osnovnog ugovora o osiguranju i reosiguravača, ona je od značaja za opredeljenje osiguranika, koji će se, po pravilu, pre odlučiti za osiguranje sa reosiguranjem.¹⁷ Ukoliko je osiguranik upoznat sa činjenicom da će osiguravač, sa kojim je on zaključio ugovor o osiguranju, reosigurati predmet tog ugovora, tada će i njegova zaštita biti sveobuhvatnija, imajući u vidu da i reosiguravač garantuje za obaveze osiguravača ako nastane osigurani slučaj. Mora se istaći da je reosiguravač obavezan samo prema osiguravaču, odnosno reosiguraniku koji je cedirao ugovor o osiguranju na njega.

¹³ Jean François Outreville, „Introduction to Insurance and Reinsurance“, *Social Re-Insurance A New Approach to Sustainable Community Health Financing* (eds. David M. Dror, Alexander Preker), The International Bank for Reconstruction and Development, Washington-Geneva 2002, 12.

¹⁴ Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ* br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, *Sl. list SRJ* br. 31/93, *Sl. list SCG* br. 1/2003 – Ustavna povelja.

¹⁵ Zakon o osiguranju, *Sl. glasnik RS*, br. 55/2004, 70/2004 – ispr., 61/2005, 61/2005 – dr. zakon, 85/2005 – dr. zakon, 101/2007, 63/2009 – odluka US, 107/2009, 99/2011, 119/2012, 116/2013 i 139/2014 – dr. zakon.

¹⁶ Vladimir Čolović, „Reosiguranje kao instrument zaštite osiguravača“, *Pravna riječ*, br. 55/2018, 160.

¹⁷ *Ibid.*, 16.

Osiguranci osiguravača nemaju pravo podnošenja zahteva prema reosiguravaču, iako je osiguranik lice koje će imati koristi od reosiguranja.¹⁸

Postoji dilema da li je ugovor o reosiguranju za osiguravača, u stvari, ugovor kojim se pruža obeštećenje od strane reosiguravača ili se radi o pokrivanju odgovornosti osiguravača (reosiguranika). U vezi s tim, postavlja se pitanje da li osiguravač (reosiguranik) plaća premiju za eventualni gubitak, tako da, kad se desi osigurani slučaj, dobija naknadu za taj gubitak, tj. sumu osiguranja. Sigurno je da možemo reći da osiguravač plaća premiju kako ne bi pretrpeo eventualni gubitak, ali sa stanovišta same prirode ugovora o reosiguranju, osiguravač ugovor zaključuje kad proceni da bi eventualna šteta bila viša od samoprdržaja kojim on raspolaže. To znači da osiguravač neće biti u opasnosti da pretrpi gubitak kod svih osiguranih slučajeva, već samo onda kada taj iznos prelazi njegov samoprdržaj. Isto tako, ovde ne možemo govoriti o proširenju osiguranja, osim ako se ne radi o uključenju više osiguravača koji će zaštititi jedan rizik ili više rizika u određenom vremenskom intervalu.¹⁹

Za definisanje odnosa osiguravača i reosiguravača bitno je to što ugovor o reosiguranju mora da egzistira uporedo sa ugovorom o direktnom osiguranju,²⁰ on, naime, predstavlja deo skupa ugovora (i jedan i drugi ugovor) sa istom kauzom. Ugovor o reosiguranju se može odnositi na pokriće koje je predviđeno i ugovorom o osiguranju u celini, a može da pokriva i deo te obaveze osiguravača. Reosiguravač nikako ne mora da pruži šire pokriće od onog koje je predviđeno ugovorom o osiguranju. Takođe, reosiguranje se mora odnositi na isti rizik kao i ugovor o osiguranju.²¹

Najzad, ugovor o osiguranju može samostalno egzistirati, dok ugovor o reosiguranju ne može.²² Upravo navedeno može objasniti definisanje klauzula u ugovoru o reosiguranju, koje smo već pomenuli, a kojima ćemo kasnije posvetiti značajnu pažnju. Naime, ako ugovor o reosiguranju ne može samostalno da egzistira, odnosno ako je on zavisen od ugovora o osiguranju, onda se mora postaviti pitanje uticaja reosiguravača na rešenje osiguranog slučaja.

Dakle, reosiguravač preuzima originalni rizik koji je na njega prenesen od strane cedenta, odnosno reosiguranika. No, po osnovnim pravilima, reosiguravač je obavezan da prihvati odluke osiguravača kao reosiguranika u dobroj veri, a koje se tiču opštih uslova osiguranja, ali i drugih elemenata koje čine osnovno osiguranje. Odluke mogu da uključe pokriće osiguranja, kompromis osiguravača i osiguranika,

¹⁸ J. F. Outreville, 1.

¹⁹ Larry Schiffer, *Reinsurance Matters*, <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/reinsurance-matters>, 20. 7. 2025.

²⁰ Mora se koristiti termin „direktno“ osiguranje, kako bi se razlikovala ta dva ugovora, imajući u vidu da i reosiguranje predstavlja osiguranje.

²¹ Nataša Petrović Tomić, „Reosiguranje – suština, domašaj, značaj“, *Analni Pravnog fakulteta u Beogradu*, br. 2/2015, 79.

²² *Ibid.*, 80.

pregovore između njih, kao i prihvatanje zahteva postavljenog od strane osiguranika odnosno oštećenog. Upravo zbog toga što su reosiguravači dužni da prihvate navedene odluke, oni su i odgovorni za isplatu po originalnoj polisi, ali u smislu onoga što je obuhvaćeno ugovorom o reosiguranju. No reosiguravač nije dužan da prihvati poravnanje ili priznanje odgovornosti koji su van onoga što je predviđeno u polisi.²³

IV Klausula o saradnji i klauzula o kontroli u ugovoru o reosiguranju

I klauzula o saradnji i klauzula o kontroli su, danas, česte i uobičajene u ugovorima o reosiguranju. Razlika između njih je sledeća. U skladu s klauzulom o kontroli, koja se odnosi na kontrolu zahteva za naknadu, reosiguravač može zahtevati od reosiguranika tj. osiguravača da prenese odgovornost za rešavanje navedenog zahteva na reosiguravača. S druge strane, u skladu s klauzulom o saradnji, osiguravač (reosiguranik) je dužan samo da obavesti reosiguravača o zahtevu i da zatraži njegovu saglasnost pre konačnog rešavanja zahteva, to jest pre isplate iznosa štete.²⁴

U nekim slučajevima su, prema praksi, morale da se pojasne navedene klauzule koje su se odnosile na slučajeve kada na jednoj strani imamo više osiguravača, kao i kada se radi o poravnanju između osiguravača i osiguranika. Zbog toga se te klauzule mogu detaljnije definisati obavezama kako reosiguranika, tako i reosiguravača. Naime, reosiguranik bi bio obavezan da o svim okolnostima koje mogu dovesti do podnošenja zahteva za naknadu obavesti reosiguravača, a u svakom slučaju je dobro odrediti rok u kome se to mora učiniti. Zatim, reosiguranik mora da sarađuje s reosiguravačem u istrazi i proceni bilo kakvog gubitka ili okolnosti koje mogu dovesti do gubitka. Najzad, ne sme se postići nikakvo poravnanje, kao ni priznanje odgovornosti bez prethodnog odobrenja reosiguravača.²⁵ Samim tim, te klauzule, kao i navedene obaveze koje prate njihovu realizaciju, moraju se razumeti kao prethodni uslov za definisanje pokrića ugovorom o reosiguranju.

Teret dokazivanja kršenja tih klauzula je na reosiguravaču. Osiguravači to jest reosiguranici moraju pažljivo postupati kada se protiv njih podnese zahtev za naknadu, budući da svako kršenje klauzula može dovesti do gubitka prava prema reosiguravaču, čak i kada se može dokazati obaveza reosiguravača po polisi. Ovde se postavlja pitanje da li će se navedeno primenjivati samo ako su ove klauzule definisane kao prethodni uslov za pokriće ugovora o reosiguranju ili uopšte. Prema

²³ James A. Johnson, „Reinsurance – Follow the Settlements, What Practitioners Need to Know About Reinsurance“, *The Journal of Insurance & Indemnity Law* 2023, 5.

²⁴ DLA Piper’s Practical Guide for Claims Managers in 2022 – Part 10 <https://www.dlapiper.com/en/insights/publications/practical-guide-for-claims-managers/2022/dla-pipers-practical-guide-for-claims-managers-in-2022-part-10>, 16. 7. 2025.

²⁵ *Ibidem*.

ovom shvatanju, ako taj uslov nije jasno definisan, tada reosiguranik može zahtevati isplatu od strane reosiguravača ako dokaže svoj gubitak po osiguranom slučaju.

Inače, dužnost je reosiguranika da učestvuje zajedno sa reosiguravačem u ispitivanju svih okolnosti koje su dovele do osiguranog slučaja, tj. štete, gubitka. Ta dužnost je trajna, tako da se saradnja ne vezuje za vremenska ograničenja. Ako se vode pregovori o zahtevu za naknadu, o čemu su, uopšte, reosiguravači obavešteni, oni ipak mogu podneti konkretan zahtev za pružanje informacija, na koji će reosiguranici morati da odgovore. No dužnost reosiguranika ne mora biti apsolutna, s obzirom na to da postoje ograničenja u pogledu onoga što reosiguravač može zahtevati. Kod priznanja odgovornosti, odnosno postizanja poravnjenja, reosiguranik mora da dobije odobrenje reosiguravača. No moramo reći da reosiguranik treba da dobije navedeno odobrenje samo u situaciji kad se radi o iznosu koji je definisan u ugovoru o reosiguranju. A ako se radi o nižem iznosu, onda odobrenje nije potrebno.

Ugovori o reosiguranju, vrlo često, u sebi sadrže element inostranosti, kada ih osiguravači sklapaju sa reosiguravačima sa sedištem u inostranstvu. Tada je pitanje definisanja navedenih klauzula takođe veoma značajno. Naime, reosiguravač će često biti izložen stranom pravu, odnosno pravu reosiguranika (osiguravača), budući da se ugovori zaključuju u skladu sa zakonom zemlje sedišta osiguravača, koji je, s druge strane, u potpuno drugačijoj situaciji jer zaključuje ugovore o reosiguranju u skladu sa „svojim“ pravom. No to ne znači da osiguravač ima potpunu pravnu sigurnost. To važi za pravne sisteme u kojima nije u potpunosti regulisano reosiguranje, kao i u kojima je sudska praksa u ovoj oblasti siromašna. Naravno, navedeno stvara neizvesnost i za reosiguravača. Isto tako, kada se konsultuje strana sudska praksa, tada nije uvek sigurno šta treba primeniti u datom slučaju. Tada su sudije ili arbitri, ako se radi o arbitražnom rešavanju tih sporova, prepušteni sami sebi u tumačenju formulacija sadržanih u ugovoru. Sigurno je da bi navedeno moglo biti rešeno definisanjem jedinstvenih pravila u oblasti ugovornog prava o reosiguranju, uspostavljanjem jedinstvenog sistema i standardizovane terminologije u doslednom tumačenju ugovora o reosiguranju. No takva pravila još uvek ne postoje na prekograničnom nivou.²⁶

1. Uticaj klauzula o saradnji i kontroli, kao i drugih sličnih klauzula na izvršenje obaveza po ugovoru o reosiguranju

Klauzule o kontroli i saradnji koje doprinose efikasnom izvršenju obaveza po ugovoru o reosiguranju od izuzetnog su značaja. S jedne strane, reosiguravač će imati pravo da zahteva dostavljanje informacija o osiguranom slučaju, a s druge, imaće pravo da bude konsultovan o namirenju zahteva za naknadu štete, tj. da

²⁶ Helmut Heiss, „From Contract Certainty to Legal Certainty for Reinsurance Transactions: The Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)“, *Scandinavian Studies in Law*, vol. 64, 2018, 99.

odobri ili ne odobri isplatu. Naravno, to će, naročito, biti slučaj ako se radi o visokim iznosima štete ili kada je reosigurani deo rizika veliki. Naime, ako iznos zahteva prelazi određeni prag, reosiguravač ima pravo da preuzme njegovo rešavanje. S druge strane, preuzimanje rešavanja zahteva za naknadu od strane reosiguravača znači i da će reosiguranik imati njegovu podršku. Preuzimanjem rešavanja sporova od strane reosiguravača izbegavaju se budući sporovi i nesuglasice između reosiguranika i reosiguravača. Ti sporovi mogu nastati po različitim pitanjima, kao što su pokriće, trajanje pokrića, rokovi predviđeni u polisi itd.²⁷

Ugovor o reosiguranju zasniva se na dobroj veri, ali klauzule o saradnji, kontroli, kao i druge koje proizlaze iz navedene dve, poput klauzule o praćenju poravnanja i sličnih, omogućavaju da se reosiguravač upozna s tačnim obimom rizika koje prima u reosiguravajuće pokriće. Upravo te klauzule omogućavaju da reosiguravač može raskinuti ugovor, ako mu određeni rizici nisu bili poznati u trenutku zaključenja ugovora o reosiguranju, kao i da utiče na sam postupak naknade štete, to jest na postupanje reosiguranika nakon nastanka osiguranog slučaja.²⁸

Ako smatra da klauzula o saradnji ne pruža dovoljnu zaštitu kako reosiguravaču tako i reosiguraniku, reosiguravač može zahtevati da se u ugovor unese i klauzula o kontroli, koja mora sadržati elemente o obavezi reosiguranika da pruži obaveštenje reosiguravaču o svemu što se tiče nastale štete, zatim, o pravu reosiguravača da kontroliše sve pregovore u vezi s naknadom štete, a što se odnosi na imenovanje stručnjaka koji će veštačiti štetu i odrediti njen iznos. Najzad, klauzula mora sadržati i obavezu davanja izjave kojom će se utvrditi poštovanje svih navedenih obaveza.²⁹ Ako ugovor o reosiguranju ne sadrži klauzulu o saradnji, reosiguravač neće imati pravo da zahteva da bude obaveštavan i konsultovan o osiguranom slučaju.³⁰

Kad ugovor sadrži obe klauzule, postavlja se pitanje može li doći do sukoba između njih, odnosno do mogućnosti da reosiguravač odbije isplatu i time osiguranik bude oštećen. Naime, po jednom mišljenju, ako su obe klauzule prisutne u ugovoru, reosiguravač će biti obavezan samo po zahtevu za naknadu koji je odobrio. Ovde je bitno pomenuti klauzulu o praćenju poravnanja, koja se naslanja na klauzulu o saradnji, odnosno sadrži neke njene elemente i koja, takođe, može biti uneta u ugovor i čije dejstvo može biti ugroženo postojanjem klauzule o kontroli. Naime, u takvom slučaju, reosiguravač ne mora da odobri poravnanje koje je dogovorio reosiguranik. Ali iako ono ne bi bilo odobreno od strane reosiguravača, on neće moći,

²⁷ Thiago Moutinho Ramos, *Reinsurance contracts and back to back presumption, A comparative study between English and Norwegian law*, Faculty of law, University of Oslo, Oslo 2013, 46.

²⁸ Larry Schiffer, *Underwriting and Claims Clauses in Reinsurance Agreements*, September 1, 2012 <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/underwriting-and-claims-clauses-in-reinsurance-agreements>, 11. 7. 2025.

²⁹ T. M. Ramos, 47.

³⁰ *Ibidem*.

s druge strane, da odbije isplatu po zahtevu za naknadu. Glavni razlog je upravo prisustvo klauzule o saradnji, odnosno klauzule o praćenju poravnjanja. Međutim, postoje i suprotna mišljenja u kojima se ističe da je reosiguravač obavezan samo po poravnanjima koja je odobrio i da klauzule uopšte nisu u suprotnosti.³¹

Dakle, jedno od pitanja koje se postavlja u ovakvom slučaju jeste istovremeno egzistiranje ovih klauzula i mogućnost njihovog međusobnog poništenja. Inače, teret dokazivanja prebacuje se na reosiguranika ako ugovor o reosiguranju sadrži obe klauzule, jer će reosiguranik, kao osiguravač, morati da dokaže da je odgovoran po osnovnoj polisi osiguranja. Generalno, klauzule o saradnji u vezi sa štetama i kontroli šteta nameću obavezu saglasnosti reosiguravača. Međutim, ako iz bilo kog razloga klauzula utvrđena u ugovoru o reosiguranju ne nameće nikakvu obavezu saglasnosti, onda obim klauzule o praćenju poravnjanja neće biti ugrožen postojanjem drugih klauzula.³²

Moramo istaći da klauzula o kontroli daje reosiguravaču pravo da, u bilo kom trenutku, imenuje procenitelje štete ili bilo koje druge stručnjake ili veštake, kako bi u njegovo ime kontrolisali postupak procene štete, kao i rešavanja zahteva za naknadu. Ukoliko reosiguravač ne iskoristi svoje pravo po toj klauzuli, i pod uslovom da je reosiguranik dostavio sva obaveštenja o osiguranom slučaju, može se zaključiti da se reosiguravač odrekao svojih prava u postupku poravnjanja. Tada reosiguranik neće biti odgovoran ako započne pregovore po svojim uslovima, nakon što reosiguravač nije odgovorio na njegova obaveštenja o šteti. Može se postaviti pitanje da li klauzula o kontroli dozvoljava reosiguravaču pravo učešća u eventualnoj parnici po zahtevu za naknadu, kao i u drugim vrstama sporova.³³

S druge strane, ponovićemo da klauzula o saradnji podrazumeva potpunu saradnju reosiguravača i reosiguranika. Iako ta klauzula daje pravo reosiguravaču da se pridruži odbrani od zahteva za naknadu štete, on to čini o svom trošku. Klauzule o saradnji redovno se kombinuju s klauzulama o poravnanju (praćenju poravnjanja), ali se mogu kombinovati i s drugim klauzulama, kao što je klauzula o obaveštenju – iako imaju širi obim od njih, s obzirom na činjenicu da kasno obaveštenje učinjeno reosiguravaču može sprečiti da se on uključi u postupak. Tada reosiguravač može zahtevati naknadu štete. Klauzula o saradnji sadrži najznačajniju obavezu koja se odnosi na potpunu saradnju u odbrani od osnovnih potraživanja. Klauzula o obaveštenju i klauzula o saradnji imaju mnoge sličnosti, ali klauzula o saradnji u vezi s postupanjem po zahtevu za naknadu može biti suprotna klauzuli o praćenju poravnjanja.³⁴

³¹ *Ibid.*, 51.

³² *Ibid.*, 52.

³³ William Sturge, Samantha Zaozirny, Claims Control Clauses – how much control do they give?, <https://www.cpblaw.com/publications/2018/claims-control-clauses-%E2%80%93-how-much-control-do-they-give.pdf>, 10. 7. 2025.

³⁴ Louis Torch, „An Examination of Reinsurers’ Associations in Underlying Claims: The Iron Fist in the V on Fist in the Velvet Glove?” *The University of New Hampshire Law Review*, Vol. 3, No. 2/2005, 341–342.

Osim toga, moramo razlikovati i klauzulu o praćenju slučaja ili predmeta u odnosu na klauzulu o praćenju poravnjanja. Naime, klauzula o praćenju predmeta opisuje osnovni odnos između reosiguranika i reosiguravača. Kod primene tih klauzula, veoma je bitno ponovo pomenuti da se one oslanjaju na dobru veru osiguravača kod rešavanja zahteva za naknadu.³⁵

Osim toga, klauzula o saradnji javlja se i u osnovnim ugovorima o osiguranju. Naročito je značajna uloga te klauzule kod osiguranja od odgovornosti. Ona ima svrhu zaštite osiguravača, ali i sprečavanja posebnog dogovora osiguranika i oštećenog, bez znanja osiguravača. Kod tih ugovora, dotična klauzula se oslanja na pretnju ličnom odgovornošću osiguranika, kako bi se obezbedilo njegovo puno i aktivno učešće u postupku naknade štete. Osiguranik mora da doprinese da se interesi osiguravača ostvare tako što će obezbediti da sve relevantne činjenice, vezane za osigurani slučaj, budu dostupne. Ali da bi se saradnja osiguranika sa osiguravačem obezbedila u navedenom smislu, potrebno je ispuniti i ekonomski interes osiguranika.³⁶ Sigurno je da opšti uslovi osiguranja navedenu klauzulu moraju definisati detaljno. Klauzula o saradnji u navedenim ugovorima o osiguranju ima drugačiju funkciju i odnosi se na obavezu osiguranika, odnosno oštećenog. U svakom slučaju, značajna je sa stanovišta tačnog utvrđivanja okolnosti i iznosa štete i odgovornosti kako osiguranika tako i osiguravača.

2. Principi ugovornog prava reosiguranja

U ovom delu ćemo samo predstaviti pojedine odredbe Principa ugovornog prava reosiguranja iz 2019. godine (dalje: Principi),³⁷ koje regulišu pitanja vezana za odnos između reosiguravača i reosiguranika. Navedene odredbe imaju svoj osnov u pravilima koje definišu klauzule u ugovoru o reosiguranju, a koje smo, napred, naveli. Inače, grupa profesora sa fakulteta u Cirihi, Beču i Frankfurtu pokrenula je projekat izrade Principa sa ciljem objavljivanja i objašnjavanja običaja i već postojećih principa ugovornog prava reosiguranja.³⁸ U pitanju je Projektna grupa za principe ugovornog

³⁵ *Ibid.*, 342–343.

³⁶ Nicholas J. Giles, „Rethinking the cooperation clause in standard liability insurance contracts“, *University of Pennsylvania Law Review*, vol. 161, No. 2/2013, 594.

³⁷ Principi su objavljeni nakon odobrenja Upravnog saveta UNIDROIT na 98. sednici koja je održana u maju 2019. Istovremeno, Upravni savet je preporučio nastavak projekta u Radnom programu 2020–2022. kako bi se obezbedilo pokrivanje dodatnih tema koje su se smatrale relevantnim za ovaj akt. Preporuku je usvojila Generalna skupština na svojoj 78. sednici, a obnovila ju je Generalna skupština na svojoj 81. sednici u decembru 2022. godine na osnovu preporuke Upravnog saveta da se projekat zadrži u Radnom programu Instituta 2023–2025. do njegovog završetka do kraja 2024. godine, pošto je završetak instrumenta usporan tokom pandemije kada sastanci uživo nisu bili mogući. Sekretarijat UNIDROIT je nastavio aktivno da učestvuje u projektu; *Principles of Reinsurance Contracts: Authorisation to proceed with publication*, Governing Council, 105th session, UNIDROIT, Rome, 20–23 May 2025, 2.

³⁸ Mirjana Glintić, „Ograničenja izbora načela ugovornog prava reosiguranja kao merodavnog prava“, *Pravni život*, br. 11/2019, 174.

prava reosiguranja koja je definisala Principe u saradnji s Međunarodnim institutom za unifikaciju privatnog prava (UNIDROIT).³⁹ Principi uključuju i jedinstvena pravila o opštem ugovornom pravu, koja se pozivaju na Principe međunarodnih komercijalnih ugovora, takođe donetih u okviru UNIDROIT.⁴⁰ Sadržina Principa oslikava koncept ugovornog prava reosiguranja koji se može izvući kao zajednički za većinu država. Očekuje se finalizacija ovog akta tokom 2025. godine.⁴¹ Principi predstavljaju novi koncept definisanja ugovornog prava.⁴² Principi sadrže 27 članova u pet glava: 1. Opšte odredbe; 2. Obaveze reosiguravača i reosiguranika; 3. Prava ugovornih strana; 4. Alokacija šteta; i 5. Akumulacija šteta.⁴³ Posvetićemo pažnju samo odredbama koje regulišu odnos reosiguravača i reosiguranika, odnosno u okviru tog dela, obavezama u vezi sa upravljanjem odštetnim zahtevima.

Pre svega, reosiguranik ima obavezu da reosiguravaču pošalje obaveštenje o verovatnim budućim zahtevima za isplatu štete. Navedeno omogućava reosiguravaču da napravi plan finansiranja i rezervisanja štete te da razmotri da li će i sa kojom pažnjom pratiti postupanje reosiguranika po navedenom zahtevu, a u skladu sa bilo kojom klauzulom o kontroli ovog procesa od strane reosiguravača.⁴⁴ Reosiguranik nije dužan da obavesti reosiguravača o svakom zahtevu u kome je navedeno potraživanje većeg iznosa, odnosno o svakoj kategoriji potraživanja koja u sebi sadrži mali rizik od podnošenja tužbe od strane više oštećenih. Ali reosiguranik je dužan da obavesti reosiguravača kada zna da postoji velika verovatnoća da će reosiguravač biti u obavezi da plati potraživanje.⁴⁵

Principi definišu obavezu reosiguranika da postupa razumno i obazrivo prilikom rešavanja po zahtevima koji mogu da dovedu do aktiviranja ugovora o reosiguranju.⁴⁶ Već je rečeno da priroda reosiguranja stavlja u zavisni položaj reosiguravača u odnosu na reosiguranika. Čak i ako ugovor o reosiguranju sadrži odredbu o postupanju s potraživanjima koja daju prava reosiguravaču, činjenica je da reosiguranik odlučuje o tim zahtevima i da ima efektivnu kontrolu nad njima. Postupanje reosiguranika može da bude sankcionisano samo ako je prevarno, odnosno ako je

³⁹ *Principles of Reinsurance Contract Law (Principles)*, Project Group on Principles of Reinsurance Contract Law, International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), Zurich, Vienna, Frankfurt am Main, 2019.

⁴⁰ Međunarodni institut za unifikaciju privatnog prava (UNIDROIT), <https://www.unidroit.org/>, 22. 7. 2025; *Principles*, III.

⁴¹ „Principles of Reinsurance Contracts: Authorisation to proceed with publication“, Governing Council, 105th session, UNIDROIT, Rome, 20–23 May 2025, 2.

⁴² M. Glintić, 183.

⁴³ Slobodan Jovanović, Ozren Uzelac, „Fakultativna međunarodna pravila u oblasti ugovornog prava reosiguranja“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br. 1/2021, 40.

⁴⁴ *Principles*, 52; art. 2.4.1.

⁴⁵ *Principles*, 52–53; S. Jovanović, O. Uzelac, 44.

⁴⁶ *Principles*, 2.4.2.

reosiguranik grubo prekršio pravila u postupku rešavanja po zahtevima za naknadu.⁴⁷ Osim toga, reosiguranik ima obavezu da uloži razumne napore da preduzme postupke za smanjenje štete, kao i da, ako se ispune uslovi, zahteva naknadu od trećih lica koja su činjenjem ili nečinjenjem doprinela nastanku osiguranog slučaja.⁴⁸

Po odredbama Principa, reosiguranik je dužan da poštuje sva ograničenja koja su predviđena ugovorom o reosiguranju, što znači da se moraju poštovati klauzule o kontroli zahteva i saradnji u vezi s potraživanjima. Osim toga, reosiguranik je dužan da deli informacije sa reosiguravačem, koje su relevantne za rešavanje zahteva ili za tumačenje ugovora o reosiguranju. Te informacije se mogu odnositi na: iznos potraživanja, rezervisane iznose, iznose troškova rešavanja šteta, podatke o licima koja su ovlašćena za donošenje odluka u ovim situacijama, tumačenje polisa i drugih dokumenata, izveštaje stručnjaka, ispunjavanje dužnosti reosiguranika u dobroj veri, dokumente o pokretanju postupka pred sudom, sporazumima o poravnanju itd.⁴⁹ Reosiguranici moraju biti svesni da će, veoma često, njihove odluke uticati na pokriće reosiguranja. Ako reosiguranik izabere jedan od dva ili više metoda raspodele koja povećava raspoloživo pokriće reosiguranja, to, samo po sebi, ne krši njegove dužnosti, ali ako izabrana metoda nije opravdana ili se pokaže da je, pre svega, izabrana kako bi se maksimiziralo reosiguranje, tada će doći do povrede dužnosti od strane reosiguranika.⁵⁰

Po Principima, reosiguravač ima pravo da se redovno informiše o postupanju reosiguranika, nakon nastupanja osiguranog slučaja, a u slučaju očekivanih gubitaka.⁵¹ Ukoliko dođe do dogovora između reosiguranika, kao osiguravača i njegovog osiguranika, odnosno do mogućnosti zaključenja poravnjanja, koncept koji je predviđen u principima predviđa da je reosiguravač dužan da prihvati poravnanje koje je zaključio reosiguranik. S druge strane, Principi predviđaju i koncept praćenja sreće, koji definiše da će reosiguravač biti „vezan“ okolnostima koje su van kontrole reosiguranika.⁵² No kod poravnjanja moraju biti ispunjena dva zahteva. Prvi se odnosi na to da poravnanje mora biti pokriveno osnovnim ugovorom o osiguranju, a drugi na to da je ono pokriveno i u okviru pokrića ugovora o reosiguranju. Mora se voditi računa o tome da poravnanje nije zaključeno usled prevarnog postupanja reosiguranika,

⁴⁷ Principles, 54.

⁴⁸ Principles, 56.

⁴⁹ Principles, 57.

⁵⁰ Principles, 57.

⁵¹ Principles, art. 2.4.3.

⁵² Ovaj koncept je predviđen u članu 2.4.3. Principa, a odnosi se na reosiguranika i na njegovu sreću ili sudbinu u situacijama na koje ne može utiče. U SAD se koristi taj termin, kao i termin praćenja poravnjanja, koji i mi pominjemo u radu. Ovaj termin se odnosi i na dobru veru reosiguranika, ali smatramo da ovaj termin ne možemo koristiti.

L. Schiffer, Understanding Reinsurance Terminology—Follow-the-Fortunes, <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/understanding-reinsurance-terminology-follow-the-fortunes>, 25. 7. 2025.

odnosno da nije došlo do njegove grube nepažnje. Ovde treba obratiti pažnju na rizike s kojima se reosiguranik može suočiti ako ne izvrši poravnanje, odnosno na postupanje reosiguranika, a koje mora biti pošteno i uz preduzimanje svih potrebnih koraka. Takođe, kod obaveze praćenja zaključenja poravnjanja, relevantan zahtev je onaj koji je priznat zaključenjem poravnjanja, i reosiguranik ne mora da dokazuje da zahtev spada u rizike koji su pokriveni reosiguranjem.⁵³

Pomenuli smo koncept praćenja sreće. To se odnosi na situacije na koje reosiguranik ne može da utiče. Naime, odluka suda ili arbitraže su van njegove kontrole. To se primenjuje čak i kada se reosiguravač ne slaže sa strategijom odbrane reosiguranika u postupku. Ali ako reosiguranik nije izneo očigledne razloge koji idu njemu u korist (a samim tim i reosiguravaču), tada će se smatrati da je odluka doneta pod kontrolom reosiguranika. Tada se navedeni koncept ne primenjuje i prihvatanje zahteva od strane reosiguranika biće definisano u skladu s konceptom praćenja poravnjanja. Ista je situacija i kada se odluka donese zbog izostanka. Koncept praćenja sreće se primenjuje i kod velikih promena deviznih kurseva. Ako se vrednost sume osiguranja koja treba da bude isplaćena uveća zbog tih promena, tada suma koju treba da isplati reosiguravač uključuje i povećane troškove koji su izazvani navedenim promenama. Ista je situacija i u slučaju promene zakona koji reguliše ugovor o osiguranju.⁵⁴ Npr. ako zakon ne definiše obavezu pokrića iznosa koji predstavlja kaznu, pa kasnije ta zabrana bude ukinuta promenom zakona, takva promena proširuje obavezu reosiguranika, pa time i reosiguravača.⁵⁵ Principi predviđaju da stranke u ugovoru o reosiguranju ne moraju predvideti ta dva principa, odnosno koncepta.⁵⁶

Najzad, osvrnućemo se i na odredbu Principa koja se odnosi na dužnost reosiguranika da na pravilan način podnese reosiguravaču zahtev za isplatu, kao i na dužnost reosiguravača da isplati iznos po zahtevu, a koji je u skladu sa ugovorom o reosiguranju.⁵⁷ Strane mogu slobodno precizno da odrede uslove i vreme plaćanja.⁵⁸ Reosiguranik mora, osim zahteva, da podnese i odgovarajuću dokumentaciju kojom dokazuje da je potraživanje pokriveno. Kod primene pravila poravnjanja, reosiguranik treba samo da dokaže da je postupao razumno i na način predviđen ugovorom. Reosiguravač ima obavezu da, u dobroj veri, isplati potraživanje što pre, ukoliko nema sporova u vezi s tom obavezom. Ukoliko reosiguravač i reosiguranik, u tom smislu, nemaju već postojeći konkretan sporazum, oni mogu da se pozovu na ustaljeni tok poslovanja između njih ili na odgovarajući običaj ili pravilo na tržištu reosiguranja.⁵⁹

⁵³ Principles, 58.

⁵⁴ S. Jovanović, O. Uzelac, 45.

⁵⁵ Principles, 60.

⁵⁶ Principles, 61.

⁵⁷ S. Jovanović, O. Uzelac, 45.

⁵⁸ Principles, art. 2.4.4.

⁵⁹ Principles, 62.

U slučaju kašnjenja isplate potraživanja po zahtevu, reosiguranik ima pravo na razumnu i pravičnu kamatu koja se primenjuje od trenutka dospelosti plaćanja.⁶⁰

V Zaključak

Definisanje klauzula o saradnji i klauzula o kontroli, kao i ostalih klauzula u ugovorima o reosiguranju, ima za cilj zaštitu ne samo reosiguravača i reosiguranika, odnosno samog ugovora o reosiguranju, već i osnovnog ugovora o osiguranju, kao i osiguranika čije će obeštećenje, veoma često, zavisiti kako od obima pokrića definisanog u ugovoru o reosiguranju tako i od same sadržine tog ugovora. Činjenica da reosiguravač može da bude obavešten o postupanju sa zahtevom za naknadu nakon nastanka osiguranog slučaja, kao i da može učestvovati u rešavanju tog zahteva, bez obzira na to da li se radi o postizanju sporazuma odnosno poravnjenja, ili postupku pred sudom ili arbitražom, predstavlja mogućnost da zahtev za naknadu postavljen od strane osiguranika bude dvostruko kontrolisan. Time se ne umanjuju prava osiguranika, kao ni osiguravača, kao reosiguranika, već se štiti sam ugovorni odnos osiguranja. Sigurno je da, definisanjem navedenih klauzula, reosiguravač pre svega štiti svoj interes, ali se time štiti i sam odnos reosiguranja i poverenje između reosiguravača i reosiguranika. Takođe, definisanjem pojedinih navedenih klauzula, reosiguravač se pretvara u aktivnog subjekta u rešavanju zahteva za naknadu štete.

U Republici Srbiji se, osim u pojedinim odredbama ZO, ne reguliše reosiguranje. Sigurno je da bi u budućim odredbama koje bi regulisale ovaj institut morale da nađu mesto i navedene klauzule koje jasno definišu odnos reosiguravača i reosiguranika. Naravno, odredbe Principa bi trebalo da budu osnov za definisanje navedenih pravila. Njihovo detaljno regulisanje trebalo bi prepustiti opštim uslovima osiguranja odnosno reosiguranja, ali je sigurno da bi, na opšti način, morale biti regulisane i u zakonskom aktu.

Literatura

- Giles N. J., „Rethinking the cooperation clause in standard liability insurance contracts“, *University of Pennsylvania Law Review*, vol. 161, No. 2/2013, 585–621.
- Glintić M., „Ograničenja izbora načela ugovornog prava reosiguranja kao merodavnog prava“, *Pravni život*, br. 11/2019, 171–185.
- Zelenika R., „Relevantna obilježja reosiguranja“, *Naše more, znanstveni časopis za more i pomorstvo*, vol. 43, br. 3-4/96, 117–127.

⁶⁰ Principles, 63; S. Jovanović, O. Uzelac, 45.

- Jovanović S., Uzelac O., „Fakultativna međunarodna pravila u oblasti ugovornog prava reosiguranja“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br. 1/2021, 38–54.
- „Reinsurance – Follow the Settlements, What Practitioners Need to Know About Reinsurance“, *The Journal of Insurance & Indemnity Law* 2023, 5–12.
- Outreville J. F. „Introduction to Insurance and Reinsurance“, *Social Re-Insurance A New Approach to Sustainable Community Health Financing* (eds. David M. Dror, Alexander Preker), The International Bank for Reconstruction and Development, Washington-Geneva 2002, 1–14.
- Pak J., *Pravo osiguranja*, Beograd 2011.
- Petrović Tomić N., „Reosiguranje – suština, domašaj, značaj“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, br. 2/2015, 78–93.
- *Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)*, Project Group on Principles of Reinsurance Contract Law, International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), Zurich, Vienna, Frankfurt am Main 2019.
- Ramos T. M., *Reinsurance contracts and back to back presumption, A comparative study between English and Norwegian law*, Faculty of law, University of Oslo, Oslo 2013, 1–57.
- Spajić M., „Modeli rizika u neživotnom osiguranju i reosiguranju“, *Hrvatski časopis za osiguranje*, br. 2/2019, 159–184.
- Stude R., „Promjena izgleda rizika u osiguranju/reosiguranju“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 58, br. 1-2/2008, 673–680.
- Torch L., „An Examination of Reinsurers' Associations in Underlying Claims: The Iron Fist in the V on Fist in the Velvet Glove?“ *The University of New Hampshire Law Review*, Vol. 3, no. 2/2005, 331–368.
- Heiss H., „From Contract Certainty to Legal Certainty for Reinsurance Transactions: The Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)“, *Scandinavian Studies in Law*, vol. 64, 2018, 91–114.
- Čolović V., *Osiguravajuća društva - zakonodavstvo Srbije, pravo EU, uporedno pravo*, Institut za uporedno pravo, Beograd 2010.
- Čolović V., „Reosiguranje kao instrument zaštite osiguravača“, *Pravna riječ*, br. 55/2018, 149–168.

Propisi

- Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, *Sl. list SRJ*, br. 31/93, *Sl. list SCG*, br. 1/2003 – Ustavna povelja.
- Zakon o osiguranju, *Sl. glasnik RS*, br. 55/2004, 70/2004 – ispr., 61/2005, 61/2005 – dr. zakon, 85/2005 – dr. zakon, 101/2007, 63/2009 – odluka US, 107/2009, 99/2011, 119/2012, 116/2013 i 139/2014 – dr. zakon.

Izvori sa interneta:

- DLA Piper's Practical Guide for Claims Managers in 2022 – Part 10 <https://www.dlapiper.com/en/insights/publications/practical-guide-for-claims-managers/2022/dla-pipers-practical-guide-for-claims-managers-in-2022-part-10>.
- Claims cooperation clause: Utjecaj reosiguratelja na odnos „osiguratelj-osiguranik“ kod rješavanja osiguranog slučaja, dr. sc. Marijan Ćurković, <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?23319>.
- Principles of Reinsurance Contracts: Authorisation to proceed with publication, Governing Council, 105th session, UNIDROIT, Rome, 20–23 May 2025; <https://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2025/04/C.D.-105-8-Principles-of-Reinsurance-Contracts.pdf>.
- Reinsurance Uncovered: Spreading Risk and Safeguarding Solvency, <https://accelerant.ai/resources/reinsurance-uncovered-spreading-risk-and-safeguarding-solvency/>.
- Schiffer L., Reinsurance Matters, <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/reinsurance-matters>.
- Schiffer L., Underwriting and Claims Clauses in Reinsurance Agreements, September 1, 2012 <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/underwriting-and-claims-clauses-in-reinsurance-agreements>.
- Sturge W., Zaozirny S., Claims Control Clauses – how much control do they give?, <https://www.cpblaw.com/publications/2018/claims-control-clauses-%E2%80%93-how-much-control-do-they-give.pdf>.